

PRZEGLĄD

SOCJOLOGICZNY

tom LXII/2

2013

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE

SPIS TREŚCI

Od redakcji	7
-------------------	---

ARTYKUŁY

Jerzy Krzyszkowski – Pomoc społeczna wobec starzenia się społeczeństwa polskiego ...	9
Piotr Szukałski – Ludzie bardzo starzy we współczesnej Polsce	33
Piotr Czekański – Proces starzenia się społeczeństw a sytuacja rodzinna ludzi starych	55
Mieczysław Gąłuszka – System opieki zdrowotnej w Polsce wobec potrzeb seniorów: priorytety, racjonowanie i dyskryminacja ze względu na wiek	79
Magdalena Wierczowska – Czy starość jest chorobą? – medykalizacja starości w Polsce	109
David L. Brown – Rural population change matters, but demography is not destiny	135
Iwona Sobis – Privatizing the care for elderly: public and private home care services in the West Gothenburg Region, 2013	151

RECENZJE

„Starość non-profit. Wolontariat na Uniwersytetach Trzeciego Wieku w Polsce i na świecie”, red. Aleksandra Błachnio – rec. Jakub Ryszard Stempień	181
„Ageism and Mistreatment of Older Workers: Current Reality, Future Solutions”, eds. Patricia J. Brownell, James J. Kelly – rec. Ewa Hyży	190
„Beyond Medicine. Non-Medical Methods of Treatment in Poland”, red. Włodzimierz Piątkowski – rec. Karina Erenkfeit	196
„Od socjologii medycyny do socjologii żywienia”, red. Beata Tobiasz-Adamczyk, – rec. Karolina Szczępaniak	203

LIST OF CONTENTS

ARTICLES

Jerzy Krzyszkowski – Social services and ageing population in Poland	31
Piotr Szukałski – „The Fourth age” people in contemporary Poland	54
Piotr Czekański – The process of ageing and family situation of the old people	78
Mieczysław Gąłuszka – Health care system in Poland facing seniors’ health needs: priorities, rationing and age discrimination	108

Magdalena W i e c z o r k o w s k a – Is an old age a disease? – the medicalization of an old age in Poland	134
David L. B r o w n – Zagadnienie zmiany w populacji wiejskiej. Demografia nie jest (jedynym) przeznaczeniem	149
Iwona S o b i s – Prywatyzacja opieki nad ludźmi starszymi: publiczne i prywatne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania w regionie Zachodni Goeteborg 2013 roku	180

STRESZCZENIA ABSTRACTS

JERZY KRZYSZKOWSKI
Uniwersytet Łódzki

POMOC SPOŁECZNA WOBEC STARZENIA SIĘ SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO

Streszczenie

Artykuł jest próbą prezentacji oraz analizy działań publicznej pomocy społecznej na rzecz ludzi starszych w Polsce i Europie. Kolejno omówione zostały: stan i perspektywy demograficzne w Polsce, usługi pomocy społecznej na rzecz ludzi starszych i próba oceny tych usług oraz rozwiązania w tym zakresie stosowane w innych krajach Unii Europejskiej. Całość kończą postulaty pod adresem twórców i realizatorów polityki społecznej na rzecz ludzi starszych.

SOCIAL SERVICES AND AGEING POPULATION IN POLAND

Abstract

The main theme and object of the paper is the analysis of social services for growing population of old people in Poland. It starts with showing the state and perspectives of demographic situation in Poland. Social services for the elderly and their evaluation are presented in the next parts of the article. Social services for the old people in other countries of the European Union are presented in next part of the paper. In conclusion author tries to present recommendations for social services for the old people in Poland.

PIOTR SZUKALSKI
Uniwersytet Łódzki

ŁUDZIE BARDZO STARZY WE WSPÓŁCZESNEJ POLSCE

Streszczenie

Proces starzenia się ludności to zjawisko o dualnym charakterze, w którego ramach szczególnie szybko wzrasta liczba osób bardzo starych, tj. w wieku 80 plus. Celem niniejszego tekstu jest przedstawienie przyczyn i przebiegu wzrostu liczby osób w czwartym wieku w Polsce w trakcie ostatniego stulecia oraz długookresowych konsekwencji tych zmian. Szczególna rola przypisana została prezentacji społeczno-demograficznych charakterystyk tej podzbiorowości, z uwzględnieniem subpopulacji stulatków, z uwagi na specyfikę potrzeb osób bardzo starych.

„THE FOURTH AGE” PEOPLE IN CONTEMPORARY POLAND

Abstract

Population ageing is a demographic phenomenon described as one with dual character – increase in number and percentage of older people is accompanied by very rapid increase in numbers of people aged 80 and more. The article is to present reasons, progress, and long-term consequences of the increase in numbers of the oldest old in Poland. Special attention will be paid to presentation basic socio-demographic characteristics of the subpopulation – with focus on centenarians – due to specificity of needs of the population under study.

PIOTR CZEKANOWSKI
Uniwersytet Gdański*

**PROCES STARZENIA SIĘ SPOŁECZEŃSTW A SYTUACJA RODZINNA
LUDZI STARYCH**

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest problematyce postępującego starzenia się współczesnych społeczeństw oraz wpływowi tego procesu na życie rodzinne ludzi starych. W części pierwszej zostały pokrótce omówione przyczyny i cechy charakterystyczne procesu starzenia się ludności w wymiarze demograficznym w odniesieniu do Europy i – szczególnie – Polski, takie jak: przeciętna długość życia, współczynnik feminizacji, odsetek osób starych (65 plus) w strukturze ogółu ludności. W tej części tekstu zaprezentowano również dynamikę omawianych zmian, z uwzględnieniem dwóch prognoz ludności: do roku 2035 i do roku 2060. Na tle przemian demograficznych w części drugiej zobrazowane zostały – m.in. na podstawie wyników trzech badań ogólnopolskich – zmiany w życiu rodzinnym ludzi starych zachodzące na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. Odnoszą się do: wielkości, modelu i struktury rodziny, relacji międzypokoleniowych, „intymności na dystans”, osamotnienia, pomocy w rodzinie, podejścia do osób chorych i umierających, ról odgrywanych przez osoby stare w rodzinie, znaczenia rówieśników). Ponieważ wiedza na temat funkcjonowania ludzi starych w społeczeństwie obecnie szybko się dezaktualizuje, w zakończeniu artykułu zwrócono uwagę na niedostatek – zwłaszcza socjologicznych – badań poświęconych osobom starszym oraz na potrzebę rozwoju w naszym kraju socjologii starości.

THE PROCESS OF AGEING AND FAMILY SITUATION OF THE OLD PEOPLE

Abstract

This article is devoted to implications of population ageing for family life of the elderly. In part one, a reader finds basic reasons and characteristic features of population ageing in Europe and – especially – Poland [average longevity, number of females per 100 males, percentage of elderly persons (65+) in a whole population]. Author shows a dynamic of the process based on population projections towards 2035 and 2060 years too. The second part of the article - partly based on three national gerontological researches - shows changes connected with the family life of elderly persons that have taken place during the last few decades. These changes relates to: size,

model and structure of a family, intergenerational relationships, "intimacy on distance", loneliness, mutual family help, attitude towards ill and dying people, roles played by an older person in a family, peer contacts. In the conclusion author underlines a need for more gerontological research projects, especially done by (or with) sociologists and a need to develop a sociology of old age in Poland.

MIECZYŚLAW GAŁUSZKA

Uniwersytet Medyczny w Łodzi*

SYSTEM OPIEKI ZDROWOTNEJ W POLSCE WOBEC POTRZEB SENIORÓW: PRIORYTETY, RACJONOWANIE I DYSKRYMINACJA ZE WZGLĘDU NA WIEK

Streszczenie

Artykuł omawia problemy związane z realizacją świadczeń zdrowotnych dla osób w starszym wieku, ze szczególnym uwzględnieniem różnych form racjonowania wiekowego. Przytoczone dane pokazują, że stan zdrowia polskich seniorów nie jest dobry. Jedną z przyczyn jest niezadowolająca opieka zdrowotna wynikająca głównie z braku środków finansowych. Dlatego priorytetem polityki zdrowotnej jest stworzenie programów profilaktycznych nastawionych na popularyzację zdrowego starzenia się. Aktywne starzenie rozumie się wieloaspektowo jako: starzenie się w dobrym zdrowiu, aktywny udział w życiu społecznym, spełnienie w życiu zawodowym i więcej niezależności w życiu codziennym. Wśród pacjentów racjonowanie ograniczonych środków medycznych traktowane jest jako dyskryminacja wiekowa. Podczas leczenia pacjentów w podeszłym wieku wprowadza się różnego typu ograniczenia w dostępie do należnych procedur medycznych, stosuje się oszczędności oraz ignoruje potrzeby seniorów. Systemowe i instytucjonalne działania winny być skierowane na rozwój geriatryi, poprawę jakości udzielania świadczeń zdrowotnych, profilaktykę zdrowotną i promocję zdrowego stylu życia.

HEALTH CARE SYSTEM IN POLAND FACING SENIORS' HEALTH NEEDS: PRIORITIES, RATIONING AND AGE DISCRIMINATION

Abstract

The article discusses problems related to providing seniors with healthcare services, with particular emphasis on various forms of age rationing. The data show that health condition of seniors in Poland is not good. One of the reasons is unsatisfactory healthcare resulting mainly from lack of financial resources. Therefore, the priority of healthcare policy is implementation of preventive programs aimed at popularization of healthy aging. Healthy aging is understood in several ways: as getting older in good health condition, as active participation in social life, as satisfaction with professional life and more independence in the everyday life. Patients perceive rationing of limited medical resources as age discrimination. During treatment of the aged several types of constraints of access to due medical procedures are implemented: their needs are ignored and the expenses are reduced. Institutional actions should be taken to develop geriatrics, improve quality of medical services, develop preventive medicine and promote of healthy lifestyle.

MAGDALENA WIECZORKOWSKA

Uniwersytet Medyczny w Łodzi*

CZY STAROŚĆ JEST CHOROBA? – MEDYKALIZACJA STAROŚCI W POLSCE

Streszczenie

Zgodnie z główną tezą artykułu starość nie daje się jednoznacznie opisać jako fenomen podlegający jedynie procesowi medykalizacji. W zależności od kryteriów, jakie weźmie się pod uwagę, raz wydawać się będzie, że jest zmedykalizowana, a raz – że podlega odmedycznieniu. Przykładowe analizy mają pokazać, iż powinno się raczej mówić o farmaceutyzacji starości, podkreślając, że w wymiarze obiektywnym proces ten rzeczywiście występuje. Jeśli chodzi o proces umedycznienia i ufarmakologicznienia starości rozpatrywany od strony seniorów, to w znaczący sposób ograniczają go takie czynniki jak zasobność seniorów, dostępność lekarzy i usług medycznych, czas oczekiwania na wizytę czy zabieg. Celem artykułu jest także pokazanie słabości i ograniczeń metodologicznych w odniesieniu do zagadnień medykalizacji jako problemów badawczych i próba wywołania dyskusji, której efektem będzie rekonceptualizacja sposobów badania medykalizacji w Polsce.

IS AN OLD AGE A DISEASE? – THE MEDICALIZATION OF AN OLD AGE IN POLAND

Abstract

According to the main thesis of an article the old age is not easily classified as a solely medicalized phenomenon. Application of various analytical tools shows that the phenomenon can be seen as medicalized and demedicalized. Examples of analyses are to show that one should rather talk about pharmaceuticalization as it really occurs in an objective dimension. Medicalization and pharmaceuticalization considered from the perspective of the elderly is significantly limited by such factors as material status of the old, accessibility of physicians and treatment, time of awaiting for a medical procedure. The aim of an article is also to show methodological weaknesses and limitations in relation to issues of medicalization seen as research questions and a try to evoke a debate which, in effect, would bring reconceptualization of medicalization research in Poland.

DAVID L. BROWN

Cornell University, USA

RURAL POPULATION CHANGE MATTERS, BUT DEMOGRAPHY IS NOT DESTINY

Summary

Change, not stability is the normal situation for rural population in Poland, throughout Europe and in other more developed parts of the world. Rural communities experience population growth, decline, and/or increasing socio-demographic diversity in ways that challenge local institutions such as labor markets, schools, health care and local government. However, even though demographic changes can induce changes in other social and economic domains, demography is not destiny.

Changes in population size and composition do not automatically and mechanistically result in changes in economic activity, poverty rates, farm land conversion, air and water pollution, and/or the utilization of government services. Rather, the impacts of population change are mediated by social structure, and by the larger national and international contexts in which rural localities are embedded. This article describes the main demographic trends and changes being experienced by rural Europe at the present time, and examines their potential impact on rural people and communities. I closely examine three of these trends that pose challenges and opportunities for rural communities: (a) population growth and international migration, (b) population ageing, and (c) urbanization and counter-urbanization. Then, using the case study of education, I explore the multiple outcomes that may result from changes in the size and composition of rural population at the community level.

ZAGADNIENIE ZMIANY W POPULACJI WIEJSKIEJ. DEMOGRAFIA NIE JEST (JEDYNYM) PRZEZNACZENIEM

Streszczenie

Nie stabilizacja, lecz zmiany są sytuacją sprzyjającą populacjom wiejskim w Polsce, poprzez Europę, a także w innych, lepiej rozwiniętych częściach świata. Społeczności wiejskie doświadczają wzrostu populacyjnego, spadku, a także nasilenia społeczno-demograficznego różnicowania, rzucając tym samym wyzwanie instytucjom lokalnym, takim jak rynki pracy, szkoły, ośrodki służby zdrowia i samorządy lokalne. Mimo, że zmiany demograficzne pociągają za sobą zmiany innej natury, również w obszarze gospodarczym, demografia nie jest jedynym przeznaczeniem. Zmiany natężenia i składu populacji nie pociągają za sobą ani automatycznych, ani mechanistycznych wahań gospodarczych, zmian natężenia ubóstwa, użytkowania ziemi rolnej, zanieczyszczenia wody i powietrza, ani też wykorzystania służb rządowych. Zmiany populacyjne są raczej wspomagane przez strukturę społeczną, a także przez znaczące, narodowe i międzynarodowe tła, w których społeczności wiejskie są zakorzenione. Niniejszy artykuł opisuje główne trendy demograficzne i zmiany, których doświadcza Europa „wiejska” dzisiaj; bada także ich potencjalny wpływ na ludność i społeczności wiejskie.

Przyglądam się z bliska trzem takim trendom, które rzucają wyzwanie i dają szanse społecznościom wiejskim: (a) wzrost populacji i emigracja (b) starzenie się oraz (c) rozwój miast. Następnie, stosując studium przypadku, badam wszystkie te rezultaty, które mogą wynikać ze zmian wielkości i składu populacji wiejskiej na szczeblu wspólnotowym.

IWONA SOBIS

PhD School of Public Administration
University of Gothenburg, Sweden*

PRIVATIZING THE CARE FOR ELDERLY: PUBLIC AND PRIVATE HOME CARE SERVICES IN THE GOTHENBURG REGION, 2013

Summary

This paper is a reaction to a number of critical articles in Gothenburg's media about privatized care services for elderly, which were published in the last year. Home services for elderly

are seldom studied separately. Nonetheless they deserve researchers' attention since the Swedish authority perceive home services as the best solution for older people according to Ädelreform of 1992, secured by the Social Service Act of 1980: 620 (Socialtjänstlag 1980: 620), 19§ and 20§ and its following adjustments that did not changed the first law in this regard (e.g., Socialtjänstlag 1997: 313; 1998: 384), and since especially knowledge about differences between public and private agencies providing home care services for the elderly is severely lacking (Öppna jämförelser: vård och omsorg om äldre, 2012). Hence, in this paper I ask: *What have the public and private home care providers in common? What differences can be observed in their understanding of home care services for elderly and working methods? What lessons can be learned from the implementation of the state delegation of home care services for elderly to the municipal authorities?*

The purpose of this study is to compare and evaluate the public and private home care services for elderly given economic limitations after delegating them to municipality in the Gothenburg Region. The additional aim is to make politicians conscious about this development. The theoretical model of delegation and decentralization by Cristiano Castelfranchi and Rino Falcone (1998) and the Resource Dependency Theory by Pfeffer and Salancik (1978) constitute the theoretical reference frame. The study is based on an analysis of state regulation, policy documents and semi-structured interviews with the chief responsible for public and private home care services for elderly at the municipal level.

This study reveals that the delegation of care for elderly to the municipalities faced some serious problems not be solved until 2013 and surprisingly that these problems are especially seen where the recipients of such care don't have a choice on their service provider.

The lesson drawn from the research is that if politicians or other authorities take away the right from people to make their own decisions about their own lives this inevitably results in dissatisfaction and subsequent reforms.

**PRYWATYZACJA OPIEKI NAD LUDŹMI STARSZYMI:
PUBLICZNE I PRYWATNE USŁUGI OPIEKUŃCZE W MIEJSCU ZAMIESZKANIA
W REGIONIE ZACHODNI GOETEBORG 2013 ROKU**

Streszczenie

Celem artykułu jest porównanie i ocena publicznych i prywatnych domowych usług opiekuńczych dla ludzi starszych w regionie Goeteborg w Szwecji po przekazaniu przez władze centralne odpowiedzialności za te usługi na poziom samorządowy. Artykuł oparty jest na analizie legislacji, dokumentów urzędowych oraz wywiadów z kierownikami instytucji samorządowych odpowiedzialnymi za usługi opiekuńcze dla ludzi starszych w miejscu zamieszkania.